

Yarmila Daskalova. *Literary Pairs in Comparative Readings Across National and Cultural Divides*. Cambridge Scholars Publishing, 2018. 193. ISBN: 978-1-5275-1380-8

Монографията “*Literary Pairs in Comparative Readings across National and Cultural Divides*”, по примера на сдвоените персонажи, превръща в свой обект избрани литературни двойки. Както самата авторка посочва, такова целенасочено изследване върху сдвоявания точно на тези творци изглежда оригинално не само по отношение на българското литературознание, но най-вече отговаря на сравнителния дух, определящ съвременното ни. Монографията има съзнание за търсенията на съвременната компаративистика, която залага на сравнението в един много по-глобален подход – от някакъв тип сдвоявания до разглеждането му като структурообразуващо за отделни произведения.

Без много да се концентрира върху идеята за световната литература днес, макар че авторката припомня Гьотевото понятие за световна литература, което ѝ позволява безпроблемно да чете национални текстове с ключа на общочовешкото и да ги вписва в световната литература, монографията на Ярмила Даскалова улавя духа на днешната компаративистика и предлага приложни анализи, в които националното се трансцендира и се създава пространство, което отстоява общи идеи и ценности. Тук не става дума за познатото търсене на влияния при старата компаративистика, а за наистина паралелни и засичащи се прочити, които могат да изведат и специфичното, и общото. Новата компаративистика поощрява дори сравненията от един език на същия и пример за такъв тип анализ е паралелният прочит на „Елените“ и „Стъклената река“. Нещо повече, както е характерно за компаративистиката след 11 септември 2001 г., отвъд чисто литературните изводи, подобен род сравнения търсят да отговорят и на въпроси, свързани с екзистенциалното – познание, разбиране, намиране на идентичност и пр.

Интересите на авторката са насочени и към онзи тип изследвания в съвременната компаративистика, които поставят в основата си идеята за път, трансфер, граница, за да гарантират пропускливост на културите и потърсят срещата и отстояването на хибридноста.

Разбира се, важен подход в изследването е и интертекстуалността, разбираана най-вече като плод на неочакваните връзки, които в нейния случай сдвояват не просто текстове, но и автори. Индиректно изборите се мотивират донякъде с контекст, но най-вече с читателски прочит, който открива паралели на нивото на творческите инвенции. Тук важни мотивировки са привнесени от теориите на Ерих Ауербах и Джонатаан Кълър.

Специално внимание заслужава да се отдели както на конкретните анализи, които демонстрират проникновено „близко четене“, така и на очертаването на едно общо „споделено литературно битие“, което Ярмила Даскалова представя като „въобразено „транснационално“ пространство, в което те вписват своите сходни (противоположни) идеи, разбираня и познание за човешката същност и човешката природа“.

Погледнато малко по-общо, като приносно може да се посочи самото насочване на изследването към зоните на компаративистиката, защото след една силна линия от 80-те години, сравнителното литературознание в България е една позанемарена територия и изследвания от този род го съживяват. Особено ценно е сдвояването на големи имена от световната литература с български, защото в това четене в двойка и по пътя на сравненията се виждат не просто общи теми, но и се откроява величината на българските автори, което добавя достойнство на самата българска

литература. Нещо повече, българските имена са пример за автори, идващи от една „малка литература“ и по този начин още веднъж се показва как в наше време в понятието световна литература се вписват все повече автори не просто от големите, но и от малките литератури. Тук специално трябва да отбележим и преводите, направени от авторката на класическа българска поезия на английски, които ще дадат достъп на чужди читатели до тях. В духа на интердисциплинарността и коректното „близко четене“, особено характерно за поетически текстове, важен принос на изследването е и сдвояването на Йейтс и Саид, защото то поставя съществени проблеми както по линия на ролята на националното, така и по линия на постколониалните прочити и разглеждането на ирландската литература като постколониална.

През 21. век и компаративистиката, и постколониалните изследвания са дисциплини, които страстно се интересуват от връзката на националното с глобалното, от превъзможването на националните очертания, от паралелите, пресичанията, смесванията и границите. Хоми Баба, да кажем, е привлечен от Гьотевата парадигма за световната литература, за да подкопае принципите на националните култури и да може да заяви, че транснационалните истории на всички групи, които са били маргинализирани, потискани или разселени от колониализма, днес могат да се разглеждат като конструиращи истинския предмет на световната литература. Индиректно, това е едно от важните внушения на монографията.

И най-сетне, ако на Джонатан Кълър в днешния ден не му достига акцентът върху самите литератури и възможността те да са обект на едно „близко четене“, без това да означава обезкуражаване да се изучава литературата и във връзка с други културни практики, изследването си поставя точно такава амбиция и съвестно я изпълнява. Затова и то показва как компаративистиката може да се завърне към литературата, стъпвайки главно върху световната литература. А акцентът върху световната литература винаги изостря въпросите за съпоставимостта. Нужни са сравнения, които изхождат от знанията, ангажираността, езиците, но понякога и от различни теоретични въпроси. И които се правят между западни и не-западни текстове, защото зад тях стоят различни дискурси, различни идентичности.

Амелия Личева*

---

* Амелия Личева – проф. д-р, катедра „Теория на литературата“, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, licheva@slav.uni-sofia.bg